

ORIENTAČNÍ DIAGNOSTIKA K URČENÍ ÚROVNĚ ŘEČOVÝCH DOVEDNOSTÍ ŽÁKŮ S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM V ZÁKLADNÍM POVINNÉM VZDĚLÁVÁNÍ

Orientační diagnostika je určena žákům s odlišným mateřským jazykem (žáci, jejichž rodný jazyk není čeština), kteří poprvé vstoupí do základního povinného vzdělávání v České republice, případně žákům a žákyním, kteří vykazují neznalost českého jazyka a nejsou schopni se plnohodnotně zapojit do výuky v běžné třídě.

Cílem orientační diagnostiky je určit, zda žák/žákyně potřebuje intenzivní jazykovou přípravu, která se uskutečňuje podle kurikula češtiny jako druhého jazyka nebo je schopen se zapojit do výuky v běžné třídě s minimální jazykovou podporou. Cílem diagnostiky je dále orientačně určit, zda se žák nachází na úrovni 0,1 nebo 2 a s tím související počet hodin nezbytné jazykové přípravy. Cílem diagnostiky není určovat přesnou jazykovou úroveň žáka podle Evropského referenčního rámce pro cizí jazyky (SERRJ). Orientační diagnostika zahrnuje tři základní jazykové dovednosti mluvení/porozumění/interakce, čtení a psaní.

Diagnostika by měla probíhat v pro žáka příjemném a bezpečném prostředí. Pedagogický pracovník vykonávající diagnostiku by měl využívat své profesionální znalosti a dbát na to, aby diagnostika u žáka/žákyně nebudila stres a strach. V případě potřeby může tazatel diagnostický test zkrátit. Je přesto žádoucí, aby žák/žákyně byli orientačně diagnostikováni v každé dovednosti, protože žáci mohou mít různé kompetence v různých jazykových dovednostech. V případě potřeby je možné nahradit některé úlohy, jinými pro žáka vhodnějšími.

A. MLUVENÍ, POROZUMĚNÍ, INTERAKCE

TAZATEL PEČLIVĚ VYSLOVUJE. HOVOŘÍ POMALU. NAPOMÁHÁ POROZUMĚNÍ GESTIKULACÍ. POKUD ŽÁK NEREAGUJE, OTÁZKU ZOPAKUJE, PŘÍPADNĚ PARAFRÁZUJE.

A1 (*1. – 9. ročník)

TAZATEL:

1. Jak se jmenuješ? Jak se Tvoje jméno píše?
2. Kolik je ti let?
3. Máš sourozence? (případně: Máš bratra nebo sestru?) Kolik?
4. Kde bydlíš?
5. Kdy jsi přijel (a) do České republiky?
6. Vyjmenuj dny v týdnu: 1 2 3 4 5 6 7
7. Co je dnes za den? A včera? A zítra (měsíc, rok)

* pokud žák nereaguje, případně není schopen odpovědět na většinu otázek, tazatel ještě ověří znalost abecedy, číslic a písmen (Příloha 1,2,3)

A2 (*pouze 3. -9. ročník)

TAZATEL:

1. Podívej se na rozvrh, odpověď celou větou: (Příloha 4)

- A. Kdy máte tělocvik?
- B. Co máte v pondělí první hodinu?
- C. Co máte ve středu poslední hodinu?
- D. V kolik hodin začíná v úterý matematika? /V kolik hodin začíná v úterý fyzika?
- E. V kolik hodin končí v pátek škola? / Kdy máte dějepis?

A3 (*pouze 3.-9.ročník)

TAZATEL:

1.Řekni, co vidíš na obrázku (Příloha 5)

TAZATEL NAPOMÁHÁ ŽÁKOVI/ŽÁKYNI OTÁZKAMI nap :

- A. Co je to? (ukazuje na jednotlivé předměty)
- B. Co je na stole?
- C. Jakou barvu má židle?

B. ČTENÍ S POROZUMĚNÍM (příloha 6)

ŽÁK SAMOSTATNĚ VYPLNÍ PODLE INSTRUKCÍ. POKUD JE ZŘEJMÉ, ŽE ŽÁK NENÍ SCHOPEN VYPLNIT ÚROVEŇ 1, NEMUSÍ POKRAČOVAT NA ÚROVEŇ 2.

ÚROVEŇ 1

B1 (* 3. - 9.ročník/1.-2. ročník pouze ústně)

ÚROVEŇ 2

B2 (*3. – 9. ročník)

C. PSANÍ (příloha 7)

ŽÁK PRACUJE SAMOSTATNĚ PODLE INSTRUKCÍ. POKUD JE ZŘEJMÉ, ŽE NENÍ SCHOPEN SPLNIT ÚROVEŇ 1, NEMUSÍ POKRAČOVAT NA ÚROVEŇ 2.

ÚROVEŇ 1

C1 (* 2. – 9. ročník/1.-2. ročník pouze ústně)

C2 (* 3. – 9. ročník)

ÚROVEŇ 2

C3 (* 3. - 9. ročník)

Popis úrovní

Jazykové úrovně záměrně nevyužívají škálu stanovenou Společným evropským referenčním rámcem pro jazyky, neboť není zaměřena na studium druhého jazyka, nýbrž jazyka cizího. Popis úrovní byl inspirován popisy úrovní švédštiny a finštiny jako druhého jazyka (1).

Úroveň 1

Žák/Žákyně se dokáže zapojit do velmi jednoduché interakce v oblasti nejvíce naléhavých komunikačních potřeb. Komunikace často probíhá na neverbální úrovni. Žák potřebuje aktivní spolupráci partnera v komunikaci (tempo řeči, volba kódu, pomoc s formulací).

Žák/Žákyně reaguje na výpovědi a zapojuje se do rozhovoru za předpokladu, že učitel/učitelka mluví pomalu, zřetelně a komunikaci přizpůsobuje řečovým schopnostem a dovednostem konkrétního žáka/žákyně; pro produkci žáků jsou typická gesta nebo jednoslovné reakce na naučené věty.

Projev je velice jednoduchý, jedno nebo dvouslovný, užívá jednoduché věty. Výslovnost je nedokonalá se známkami jinojazyčného akcentu. Projev je z velké části gramaticky chybný, ovládá pouze základní soubor gramatických pravidel nezbytných pro základní dorozumění (např. flexe jmen v základních pádech, tedy v nominativu a akuzativu). V projevu jsou časté chyby. Žák/Žákyně dokáže správně reagovat na jednoduché otázky (Kdo..., Co..., Kdy..., Kam...) a dokáže se orientovat v situacích, které vycházejí z jeho bezprostřední zkušenosti (škola a školní třída, rodina). Výuka probíhá pomocí názorných a vizuálně dobře zpracovaných ukázek, např. přiřazování slov k obrázkům, barev k pastelkám apod. Základním bodem výuky je zejména rozšiřování slovní zásoby ve známých situacích a tématech. Projev (mluvený i psaný) vykazuje vysokou míru chyb. Prostředkem dosažení této úrovně je primárně spisovná čeština, s ohledem na prostředí, ve kterém je jazyk osvojován, se objevují také prvky běžně mluveného jazyka.

Žák/Žákyně na této úrovni je obvykle schopen/na zvládat základní a opakující se jazykové situace v režimu jeden na jednoho. Žák/Žákyně dokáže pojmenovat známé předměty a rozpoznat známé výrazy v mluveném i psaném jazyce. Žák/Žákyně rozumí stručným instrukcím a známým tématům v pomalém a v případě nutnosti opakovaném mluveném projevu. Žák/Žákyně nerozumí parafrázím.

S ohledem na školní jazyk a jazyk učebnic rozumí žák/žákyně tématům s pomocí obrázků a dobře vybraných klíčových slov. Žák/Žákyně potřebuje při učení velkou podporu pomocí ilustrací a obrázků, pomalý a jasný jazykový projev a časté opakování. Pro porozumění je důležitý zúčastněný komunikační partner. Žák/Žákyně umí napsat známá slova a krátké věty. Žák/žákyně potřebuje rozsáhlou podporu ve formě připravených lexikálních i gramatických modelů, aby dokázal produkovat krátký mluvený nebo psaný text.

Porozumění tématu v nestrukturované sociální interakci vyžaduje velkou podporu kontextu a situačně-specifických náznaků.

Komunikační dovednosti žáka/žákyně korespondují s mírou znalostí o okolním světě, která je ovlivněna stupněm jeho/jejího kognitivního vývoje (věk, pokročilost v mateřském jazyce) a okolním prostředím (včetně školního). Úroveň schopnosti mechanického čtení a psaní ovlivňuje rozsah a charakter textů, kterým je žák/žákyně na dané úrovni schopen/a porozumět a které dokáže produkovat.

Žák/Žákyně adekvátně reaguje v přiměřeně náročných komunikačních situacích, adekvátní reakce je míněna jak verbální, tak neverbální a musí být posuzována s ohledem na věk a kognitivní a sociální zralost žáka/žákyně. Při komunikaci s žákem s OMJ musí být komunikační partner, tedy učitel, maximálně kooperativní, vyslovovat pomalu a pečlivě a sledovat žakovy reakce.

Úroveň 2

Žák/Žákyně se dokáže dorozumět v běžných komunikačních situacích ve škole i v osobním životě, výrazně se zvyšuje schopnost jeho samostatného projevu, pokud je předem připravený. V mluveném i psaném projevu se stále objevuje velké množství chyb. Slovní zásoba se rozšiřuje, stále je ale velice limitovaná, nebrání ale globálnímu porozumění. Ve škole se cítí komfortně v běžných komunikačních situacích spojených s jeho osobou, akademický jazyk ještě ovládnutý není. Práce s učebnicemi, schopnost čtení s porozuměním a porozumění výkladu učitele jsou stále nedostatečné z důvodu málo rozvinuté slovní zásoby a neznalosti komplexní větné stavby. Učivo se zaměřuje jak na osvojování systému češtiny, tak i na práci s psaným jazykem, nácvik práce s textem a na podporu rozvoje čtenářských strategií. Prostředkem k dosažení této úrovně je primárně spisovná čeština, s ohledem na prostředí, ve které je jazyk osvojován, se objevují také prvky běžně mluveného jazyka.

Žák/Žákyně se dokáže vyrovnat se situacemi spojenými s každodenní školní rutinou. Umí použít nejobvyklejší fráze, rozumí opakujícím se situacím a úkolům. Žák/Žákyně umí psát a mluvit o známých a kontextových tématech. Porozumění vyžaduje pomalou a jasnou řeč nebo známé téma. Žák/Žákyně dokáže porozumět tématu a vybraným informacím v oblasti naučného diskurzu, může-li se opřít o ilustrace. Žák/Žákyně rozumí útržkům informací z učebnic založených na titulcích a obrázcích. Učení se novým věcem stále vyžaduje mnoho podpory. Žák/Žákyně umí vyjádřit, zda rozumí psané nebo mluvené interakci, a pokud je to

nutné, umí položit k tématu další otázky. Žák/Žákyně při mluvení a psaní vychází z připravených modelů a vyžaduje systematickou podporu.

Jazyková úroveň žáka/žákyně limituje výběr témat a textů. Žák/Žákyně potřebuje podporu v tom, na co se má během poslechu nebo čtení zaměřit. Žák/Žákyně může mít potíže s porozuměním, pokud se v nestrukturovaných interakcích nemůže opřít o konkrétní situační nápovědu a dostatečný kontext.

Komunikační dovednosti žáka/žákyně korespondují s mírou znalostí o okolním světě, která je ovlivněna stupněm jeho/jejího kognitivního vývoje (věk, pokročilost v mateřském jazyce) a okolním prostředím (včetně školního). Úroveň schopnosti mechanického čtení a psaní ovlivňuje rozsah a charakter textů, kterým je žák/žákyně na dané úrovni schopen/a porozumět a které dokáže produkovat.